

การบริหารจัดการออกแบบและพัฒนาการสถาปัตยกรรม

อรุณ ศิริจานุสรณ์

The Religious Project: Design Development & Management

Arun Sirijanator

นักศึกษาปริญญาเอก, อาจารย์พิเศษ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้จัดการฝ่ายวางแผนกลยุทธ์และพัฒนาธุรกิจใหม่ บริษัท วิลลักซ์ ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด

Ph.D. Candidate, Guest Instructor, Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University

Strategic and Business Development Manager Vilalux Development Co.,Ltd.

บทคัดย่อ

ด้วยความศรัทธาพระพุทธศาสนา ทำให้พุทธศาสนิกชนนิยมทำบุญด้วยการสร้างวัดส่งผลให้มีการก่อสร้างวัดและอาคารเสนาสนะเพิ่มมากขึ้น โดยขาดการควบคุมดูแลที่เหมาะสมก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ติดตามมา ผลการศึกษาวิจัยนี้ จึงได้สรุปเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการ 2 แนวทาง คือ 1.) แนวทางการส่งเสริมและกำกับดูแล หน่วยงานภาครัฐให้มีนโยบายและให้ความสำคัญเรื่องการออกแบบก่อสร้างอาคารทางศาสนามากขึ้นกับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง และ 2.) แนวทางการกำกับดูแล ให้มีการปรับเปลี่ยนขั้นตอนการดำเนินการ และควรมีกฎหมายควบคุมอาคารทางศาสนาเรื่องความปลอดภัยของโครงสร้างอาคาร ส่วนด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมเสนอให้มีการพิจารณารูปแบบก่อนการก่อสร้างโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกับมหาเถรสมาคม และสถาบันการศึกษา

คำสำคัญ: สถาปัตยกรรม, พุทธศาสนิกชน, พัฒนาการด้านออกแบบ, เขตเสนาสนะภายในวัด

Abstract

With profound faith in Buddhism, some devout Buddhists make merit by constructing new temples and religious buildings. However, the construction is carried out without supervision; hence there are a number of problems in both the design and the construction processes.

Based on the findings, the following recommendations can be made. First, promotional measures should be devised by the public sector which would give more significance to the design and construction of temples. And secondary, legal measures should be imposed to ensure the safety and the strength of the structure. For example, the temple may have to seek permission to construct large and significance structure. Also, a panel of experts, including architects, representatives from related government agencies, and representatives from educational institutes, and local committees taking charge of their own areas.

Keywords: Religious, Buddhists, Design Development, in existing temples area

ความสำคัญ และความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบันการก่อสร้างอาคารทางศาสนา ได้รับการยกเว้นผ่อนผันการควบคุมตามกฎหมายไม่ต้องมีการขออนุญาตก่อสร้าง โดยเนื้อหากฎหมายตามกฎกระทรวงฉบับที่ 9 ข้อ 1(4) ออกความตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ซึ่งให้อำนาจรัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวง แต่ในปัจจุบันยังไม่มีมีการออกกฎหมายมาใช้ควบคุมอาคารทางศาสนา โดยขั้นตอนกระบวนการในปัจจุบันจึงเป็นเพียงการส่งแบบเพื่อแจ้งให้ทราบเท่านั้น จึงทำให้เกิดช่องว่างและเกิดปัญหาขึ้นในกระบวนการออกแบบและก่อสร้างวัดเริ่มตั้งแต่การขออนุญาตก่อสร้าง ช่วงการออกแบบ ช่วงระหว่างก่อสร้าง ช่วงหลังก่อสร้าง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ควรจะได้รับการศึกษาเพื่อให้เข้าถึงสาเหตุของการเกิดปัญหา ศึกษาและวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะแนวทางลดและแก้ไขปัญหในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบและก่อสร้างวัดในสภาวะปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการแต่ละขั้นตอนในการออกแบบและก่อสร้างวัด
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหา
4. เสนอแนะแนวทางการลดและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
5. เสนอแนะแนวทางการจัดการโครงการออกแบบและก่อสร้างวัดที่เหมาะสมกับสภาวะในปัจจุบัน

ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาวัดพระพุทธศาสนาที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานและอยู่ในความดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. ศึกษากระบวนการออกแบบและก่อสร้างวัดในเรื่องของขั้นตอนการดำเนินการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษางานด้านสถาปัตยกรรมและงานทางด้านการบริหารจัดการเท่านั้น

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. การเก็บข้อมูลเบื้องต้น จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานจากข้อมูลประเภทต่างๆเพื่อใช้เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ ซึ่งประเด็นที่ต้องการศึกษาคือ
 - 1.1 การออกแบบและการก่อสร้างงานสถาปัตยกรรมประเภทวัด
 - 1.2 วิธีการบริหารและการจัดการโครงการ
 - 1.3 ลักษณะทางกายภาพของวัดในปัจจุบัน
 - 1.4 กระบวนการและขั้นตอนของการดำเนินงานสร้างวัดในปัจจุบัน
 - 1.5 ปัญหาที่เกิดขึ้นของกระบวนการและขั้นตอนของการดำเนินงานสร้างวัดในปัจจุบัน

โดยลักษณะของข้อมูลที่ศึกษาจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ข้อมูลทางด้านเอกสาร ได้แก่ ตำราวิชาการภาษาไทย หนังสืออ้างอิง วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ เช่น วารสาร หนังสือพิมพ์ เอกสารทางราชการ เป็นต้น

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในกระบวนการออกแบบและก่อสร้างวัด การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มคือ

1. นักวิชาการและผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมไทยประเภทวัด
2. นักวิชาการศาสนา-พระสงฆ์-เจ้าอาวาส
3. หน่วยงานราชการ
 - บุคลากรในหน่วยงาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
 - บุคลากรในหน่วยงาน กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
4. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารจัดการ

การศึกษาขั้นตอนการดำเนินโครงการออกแบบและก่อสร้างวัดในปัจจุบัน

มูลเหตุการสร้างวัดในประเทศไทย

คนไทยนับถือพระพุทธศาสนา ลัทธิเถรวาทหรือหินยานรับอิทธิพลจากลังกา การสร้างวัดจึงสืบทอดแบบอย่างการสร้างศาสนสถานแบบอิทธิพลลังกา โดยมีกสร่างวัดเพื่อเป็นศาสนสถานที่เอื้ออำนวยต่อการกระทำศาสนพิธี และเป็นผลสืบเนื่องจากคำสอนใน “ไตรภูมิ” เป็นเรื่องที่พรรณนาเกี่ยวกับ สวรรค์และนรก การปลูกฝังความคิด ในเรื่องดังกล่าวนี้ มีผลต่อพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของคนไทย บนพื้นฐานความเชื่อในเรื่องบุญและกรรม และความเชื่อที่ว่า การทำบุญให้ได้อันสูงส่งมากที่สุดคือการสร้างวัด ดังนั้นคนไทยจึงนิยมสร้างวัดกันมาทุกยุคทุกสมัย การสร้างวัดในประเทศไทยนั้น นอกจากจะเป็นการสร้างตามคติโบราณ และเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว ในกาลต่อมามีเหตุปัจจัยบางประการที่มุ่งไปสู่การสร้างวัด เช่น สร้างเพื่อให้เป็นสิ่งคู่บ้านคู่เมือง สร้างเพื่อให้เป็นวัดประจำวัง สำหรับพระมหากษัตริย์ เพื่อประกอบพระราชพิธี สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นวัดประจำ

รัชกาล หรือสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ เพื่อเป็นการอุทิศกุศลบุญแห่งการถวายที่ดินและการสร้าง นั่นแต่ผู้ล่วงลับไปแล้ว สร้างขึ้น ณ ที่ปรากฏเหตุการณ์สำคัญ สร้างขึ้นตามคติประเพณีนิยม (แน่น้อย ศักดิ์ศรี, 2539)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการออกแบบและก่อสร้างวัด

จากการศึกษากฎหมายที่มีผลบังคับใช้กับอาคารทางศาสนา พบว่า ในปัจจุบันไม่มีกฎหมายที่มีผลบังคับใช้โดยเฉพาะ แม้จะมีกฎหมายให้อำนาจออกกฎกระทรวงไว้ใน พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 จนถึงปัจจุบันยังไม่มีมีการออกกฎหมาย หรือมาตรการควบคุมใดเพื่อบังคับใช้กับอาคารทางศาสนา

พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545

โอนความรับผิดชอบในส่วนของการกรมการศาสนาเดิม เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับพุทธมณฑลแยกออกมาเป็น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งขึ้นตรงกับสำนักนายกรัฐมนตรี ส่วนกรมการศาสนาเดิมยังมีความรับผิดชอบดูแลในส่วนของกิจการศาสนาอื่นๆ นอกเหนือจากงานพระพุทธศาสนา

พระราชกฤษฎีกา โอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไป ตาม

พระราชบัญญัติ ปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545

เนื้อหากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้โอนบรรดากิจการ อำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ หนี้ สิทธิ ภาระผูกพัน ข้าราชการ ลูกจ้าง และอัตรากำลังของกระทรวงศึกษาธิการ เฉพาะที่เกี่ยวกับส่วนราชการดังต่อไปนี้ มาเป็นของสำนักนายกรัฐมนตรี และกระทรวงวัฒนธรรม

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, พ.ศ. 2532

เนื้อหากฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ ความหมายและการแบ่งประเภทของวัด, ระเบียบและขั้นตอนดำเนินการ ในขั้นตอน การสร้างวัด การตั้งวัด การรวมวัด การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนด โดยเขียนไว้อย่างละเอียด ในกฎกระทรวง 1 และกฎกระทรวง 2 ออกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, พ.ศ. 2532

หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี จากการปรับเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ของหน่วยราชการ ทำให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีหน้าที่ดูแลเกี่ยวข้องงานทางด้านพุทธมณฑลซึ่งเกี่ยวกับงานด้านคณะสงฆ์และการทำนุบำรุง ศาสนา การบริหารและการจัดการเรื่องศาสนาวัตถุและศาสนาสมบัติของวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและการ ก่อสร้างโดยตรง “ฝ่ายออกแบบและก่อสร้าง กองพุทธศาสนสถาน” ทำหน้าที่ออกแบบอาคาร วางผังวัดและอาคารเสนาสนะ รวมถึงงานประมาณราคาและงานควบคุมการก่อสร้าง, “สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม” จัดและสนับสนุนการศึกษาและอบรม พระสังฆาธิการ

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ดูแลในส่วนของงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ และมีหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการออกแบบและก่อสร้างวัด 2 หน่วยงาน คือ “สำนักสถาปัตยกรรม” มีหน้าที่ให้บริการในเรื่องการออกแบบที่ เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมรวมทั้งการออกแบบ ก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัด และ “สำนักโบราณคดี” ซึ่งมีหน้าที่ รับผิดชอบสำหรับโครงการออกแบบก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดหรืออาคารอื่นที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน

มหาเถรสมาคม มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ทั้งหมด ส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในส่วน ของมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้องกับโครงการออกแบบและก่อสร้างนั้น มหาเถรสมาคมมีหน้าที่พิจารณาการขออนุญาต สร้างวัด ที่ตั้งวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ฯลฯ โดยการดำเนินการร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทำให้มหาเถร สมาคมสามารถเป็นตัวกลางหรือเป็นผู้ควบคุม หรือออกกฎระเบียบเพื่อให้คณะสงฆ์ปฏิบัติตามได้

เจ้าอาวาส คือ พระสังฆาธิการระดับวัดเป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด มีความสำคัญต่อความ เจริญรุ่งเรือง สันติสุขและความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของวัด

ไวยวัจกร คือ ผู้ทำกิจธุระแทนพระภิกษุสงฆ์ ผู้ทำการขวนขวายแทนพระภิกษุสงฆ์ ผู้ช่วยขวนขวายทำกิจธุระ ผู้ช่วย เหลือรับใช้พระ มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ที่เป็นบพัญญัติสำหรับภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ดูแล หลักของสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (กองแผนงาน. กรมการศาสนา, 2551)

คณะกรรมการวัด คณะบุคคลซึ่งทางวัดตั้งขึ้นมาช่วยดูแลกิจการ และงานเกี่ยวกับวัด เช่นการจัดงานบุญ การดูแล การใช้พื้นที่ของวัด การจัดงานเทศกาลรื่นเริงต่างๆ และรวมถึงการดูแลและมีส่วนร่วมในโครงการออกแบบและก่อสร้างด้วย ซึ่ง คณะกรรมการวัดจะประกอบด้วยกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มทั้งในส่วนของพระสงฆ์ ผู้บริจาคปัจจัย ผู้ออกแบบก่อสร้าง ประชาชนใน ท้องที่ หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของราชการ

สถาปนิก ผู้ออกแบบ และวิศวกร ในโครงการออกแบบและก่อสร้างวัดผู้ออกแบบวัด ไม่จำเป็นจะต้องเป็นสถาปนิกที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพหรือเรียนจบในสาขาสถาปัตยกรรม ผู้ออกแบบวัดในปัจจุบันจึงมาจากหลากหลายพื้นฐาน การก่อสร้างวัดในกรณีที่ไม่ได้ใช้แบบมาตรฐานจากหน่วยงานราชการต่างๆ โดยส่วนมากจะใช้ผู้รับเหมาก่อสร้างหรือช่างท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ในการก่อสร้างวัดเป็นทั้งผู้ออกแบบและก่อสร้างด้วยตนเอง โดยมีแนวทางจากเจ้าอาวาสเป็นผู้บอกจุดประสงค์ รูปทรงและลักษณะตามความต้องการ

ผู้รับเหมาก่อสร้างและช่างท้องถิ่น โดยมากจะเป็นกลุ่มผู้ผ่านประสบการณ์ทางวัดการสร้างวัด การติดต่องานจะใช้วิธีการบอกต่อกัน จากวัดหรือเจ้าอาวาสแนะนำกันต่อไปหรือในบางกรณีในกรณีที่วัดมีเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางด้านการออกแบบวัดหรือเคยผ่านการคุมงานประเภทการก่อสร้างวัดจนมีประสบการณ์มากพอสมควร

ขั้นตอนในการดำเนินการโครงการออกแบบก่อสร้างวัดในปัจจุบัน

จากกระบวนการออกแบบและก่อสร้างวัดในปัจจุบัน พบว่า สามารถแบ่งการก่อสร้างได้ 2 แบบ

1. โครงการออกแบบและก่อสร้างวัดใหม่ทั้งหมด การออกแบบก่อสร้างวัดในกรณีนี้เป็นการสร้างวัดใหม่ทั้งหมด จากการศึกษาพบว่า มีกฎหมายควบคุมในบางส่วนของขั้นตอนการดำเนินการขออนุญาตกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในเรื่องการขออนุญาตสร้างวัด ตั้งวัดและการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ตามกฎกระทรวงที่ 1 ออกความตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งการดำเนินการเป็นเพียงขั้นตอนการขออนุญาตเพื่อแจ้งให้ทราบเท่านั้น มีการจัดส่งแบบ แต่ไม่มีการตรวจสอบแบบ เมื่อก่อสร้างจริง

2. โครงการออกแบบและก่อสร้างอาคารเสนาสนะเพิ่มขึ้นในเขตวัดเดิม จากการศึกษาพบว่าไม่มีการมาตรการควบคุมหรือกฎหมายใดเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการดังกล่าว ในการก่อสร้างทางวัดสามารถดำเนินการก่อสร้างได้เองโดยไม่ต้องมีการขออนุญาตหรือแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

การดำเนินขั้นตอนออกแบบก่อสร้างวัดในปัจจุบัน

สามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

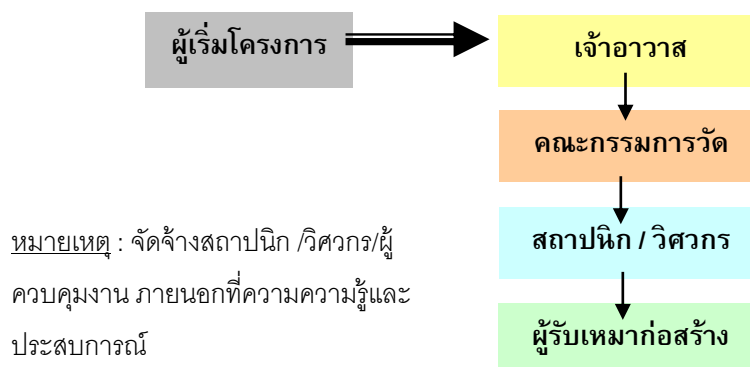
ช่วงการเริ่มต้นโครงการ การเริ่มต้นโครงการนี้จะเกี่ยวข้องกับในเรื่องของการเตรียมการขออนุญาตเตรียมเอกสารและการติดต่อราชการ ซึ่งในช่วงของการขออนุญาตนี้จะกระทำเฉพาะในโครงการก่อสร้างวัดใหม่เท่านั้น ส่วนในโครงการของการก่อสร้างอาคารเสนาสนะอื่นขึ้นในวัดนั้นไม่ต้องดำเนินการโครงการ เอกสารแบบก่อสร้างที่จะต้องใช้เสนอในการขออนุญาตสร้างวัดนั้น ในปัจจุบันขั้นตอนดังกล่าวเพียงแจ้งให้ทราบเท่านั้น

ช่วงออกแบบโครงการ พบว่าในขั้นตอนการดำเนินการมีความซับซ้อนในเรื่องของการออกแบบคือ มีการนำแบบที่ไม่ใช่แบบในการก่อสร้างจริงไปดำเนินการขออนุญาตแล้ว จึงกลับมาเริ่มการออกแบบก่อสร้าง

ลักษณะของโครงการออกแบบและก่อสร้างวัด

สามารถแบ่งได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. โครงการที่มีศักยภาพในการดำเนินการก่อสร้างได้เอง

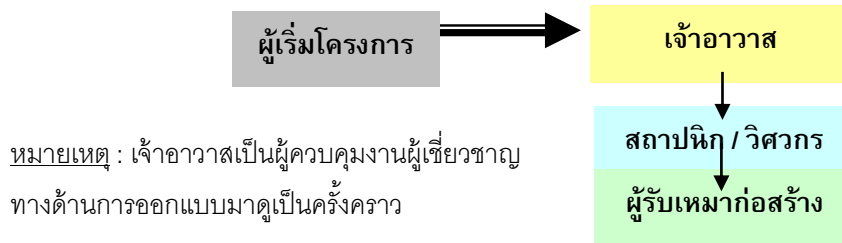

แผนภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนโครงการพัฒนาวัดที่มีศักยภาพในการดำเนินการก่อสร้างได้เอง

วัดในลักษณะนี้ส่วนมากจะเป็นวัดขนาดใหญ่หรือเป็นวัดในเมือง อาจจะเป็นวัดที่มีความเก่าแก่หรือเป็นพระอารามหลวงมีสถานที่ท่องเที่ยวหรือเป็นวัดที่มีชื่อเสียงทางด้านใดด้านหนึ่ง การบริหารจัดการของวัดมีคณะกรรมการวัดซึ่งมาจากหลากหลายหน่วยงานและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและการบริหารจัดการ วัดในประเภทนี้จะเป็นวัดที่มีความพร้อมทางด้านปัจจัย สามารถจัดหาผู้ออกแบบและผู้รับเหมาที่มีความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมไทย

ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับโครงการในลักษณะนี้ คือ

1. ในกรณีที่ทางวัดว่าจ้างสถาปนิกมาแต่พบว่าสถาปนิกนั้นไม่มีความรู้ในออกแบบวัดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคม ถึงแม้ว่าจะไม่มีปัญหาในเรื่องการก่อสร้างและความปลอดภัย
2. ปัญหาเรื่องปัจจัยที่บริจาคส่งผลต่อการก่อสร้างอาคารสถาปัตยกรรมในลักษณะของความสวยงามเกินควรมีการตกแต่งประดับประดาจนในบางครั้งกลายเป็นอาคารที่ไม่เหมาะสมกับอาคารทางศาสนา
3. ป้ายหรือสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น มีการออกแบบไม่มีสอดคล้องและเหมาะสมกับวัด
2. โครงการที่มีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาดูแล

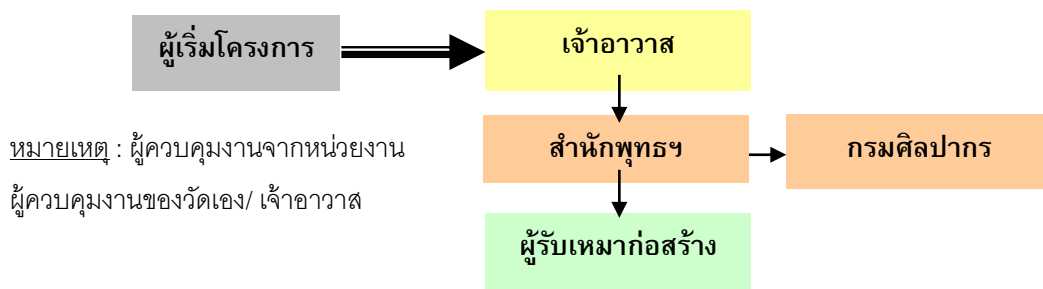

แผนภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนโครงการพัฒนาวัดที่มีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาดูแล

วัดในลักษณะนี้ เป็นวัดวัดขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่พอจะสามารถหาผู้มีความรู้ หรือประสบการณ์ทางด้านการออกแบบเข้ามาช่วยในการออกแบบและก่อสร้างได้ โดยอาศัยติดต่อจากคนรู้จักแนะนำมา ประกอบกับเจ้าอาวาส โดยส่วนใหญ่ เจ้าอาวาส จึงเป็นผู้ดูแลและควบคุมงานกับผู้รับเหมา ซึ่งเป็นช่วงที่องค์กรที่มีประสบการณ์ร่วมกันทำงาน

ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับโครงการในลักษณะนี้ คือ

1. ปัญหาเรื่องการติดต่อและเริ่มต้นโครงการ เนื่องจากทางวัดไม่ทราบว่าจะเริ่มดำเนินการอย่างไร
2. ปัญหาในเรื่องของการก่อสร้าง บางครั้งช่างไม่มีประสบการณ์เพียงพอในการทำงาน ถึงแม้ว่าทางวัดจะได้ผู้ออกแบบที่มีความรู้มาออกแบบให้เหมาะสมกับวัด แต่การก่อสร้างจริงอาจไม่เป็นไปตามแบบ
3. ผู้บริจาคเงินเข้ามามีส่วนในการกำหนดรูปแบบของอาคาร โดยที่ทางวัดไม่สามารถคัดค้านได้ เนื่องจากไม่มีกำลังทรัพย์ จึงต้องยอมเพื่อให้มีการก่อสร้างและพัฒนาในแบบของผู้บริจาคเป็นใหญ่
3. โครงการที่ใช้แบบมาตรฐานในการก่อสร้างวัด

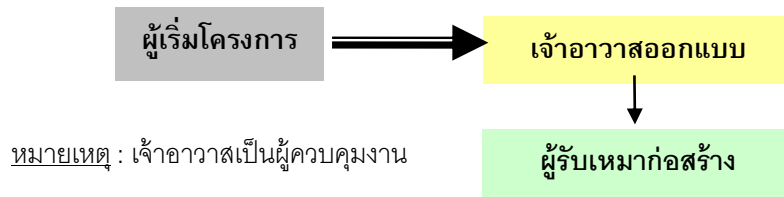

แผนภาพที่ 3 แสดงขั้นตอนโครงการพัฒนาวัดที่ใช้แบบมาตรฐานในการก่อสร้างวัด

วัดในลักษณะนี้มักจะเป็นวัดขนาดเล็ก และอยู่ในพื้นที่ชนบทและมีปัจจัยในการก่อสร้างเล็กน้อย จึงต้องใช้แบบของทางราชการในการก่อสร้าง การก่อสร้างประเภทนี้จะใช้ช่วงท้องถิ่นในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินงาน

ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับโครงการในลักษณะนี้ คือ

1. ในบางครั้งช่างไม่มีประสบการณ์เพียงพอในการทำงาน การอ่านแบบในการก่อสร้างคลาดเคลื่อน ก่อสร้างอาจจะไม่เป็นไปตามแบบ มีการบิดเบือนในบางรูปทรงและองค์ประกอบต่างๆ
2. ส่วนมากเป็นวัดที่อยู่ในเขตชนบทการดำเนินการทางในการขอข้อมูลหรือความช่วยเหลือทางด้านต่างๆเป็นไปได้ยากจึงเป็นการก่อสร้างตามกำลังและประสบการณ์ ของผู้รับเหมาเอง
3. โครงการวัดที่เจ้าอาวาสเป็นผู้ออกแบบ

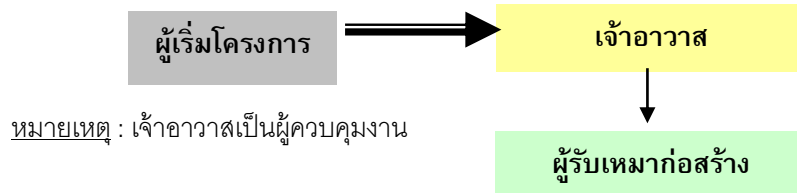

แผนภาพที่ 4 แสดงขั้นตอนโครงการพัฒนาวัดที่เจ้าอาวาสเป็นผู้ออกแบบ

ส่วนมากจะเป็นวัดขนาดเล็กอยู่ตามชนบท เจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีความรู้ทางการก่อสร้างวัดมากพอสมควร คือ อาจจะมีพื้นฐานก่อนการบวช หรือผ่านการก่อสร้างโบสถ์ หรืออาคารทางด้านศาสนามาแล้ว ทำให้สามารถเขียนและออกแบบได้เอง ประกอบกับ มีช่างท้องถิ่นที่เคยทำงานด้วยกันมาอย่างคุ้นเคย

ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับโครงการในลักษณะนี้ คือ

1. ปัญหาเรื่องการติดต่อและการเริ่มต้นโครงการ
2. เจ้าอาวาสเป็นผู้ออกแบบเองซึ่งอาจจะมีเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม
5. โครงการที่เจ้าอาวาสดำเนินการก่อสร้างจัดจ้างผู้รับเหมาดำเนินการทั้งออกแบบและก่อสร้าง

แผนภาพที่ 5 แสดงขั้นตอนโครงการพัฒนาวัดที่เจ้าอาวาสดำเนินการก่อสร้างจัดจ้างผู้รับเหมาดำเนินการทั้งออกแบบและก่อสร้าง

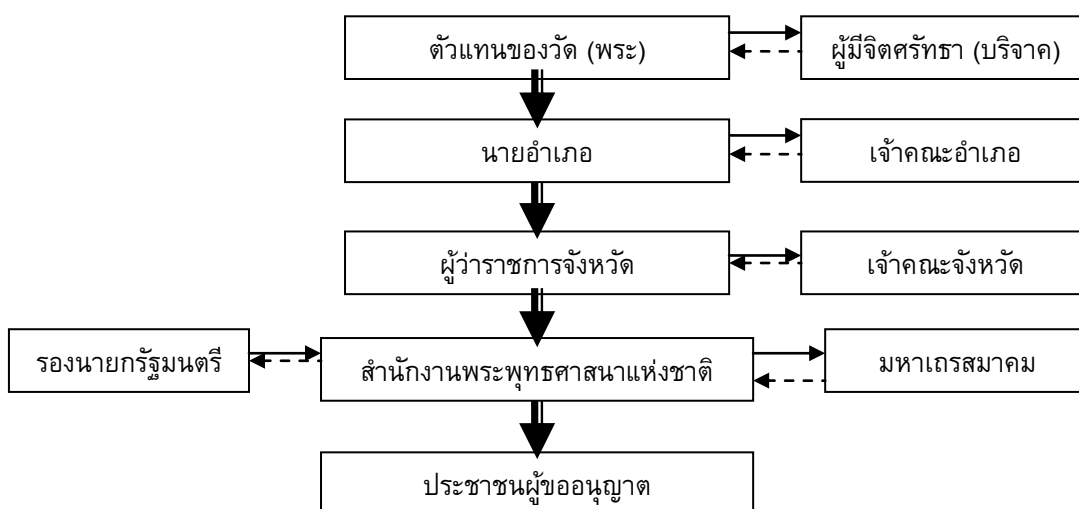
ส่วนมากจะเป็นวัดขนาดเล็กอยู่ตามชนบท เจ้าอาวาสไม่มีความรู้ทางการก่อสร้างวัด อาศัยช่างท้องถิ่น และผู้รับเหมาเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด

ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับโครงการในลักษณะนี้คือ

1. ปัญหาเรื่องการติดต่อ และการเริ่มต้นโครงการ
2. ช่างท้องถิ่น หรือผู้รับเหมาไม่มีความรู้เพียงพอในการออกแบบก่อสร้าง
3. ปัญหาเนื่องจากเจ้าอาวาสไม่มีความรู้พอ และไม่สามารถชี้แนะผู้รับเหมาก่อสร้างในการควบคุมงาน

ปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นในโครงการออกแบบ และก่อสร้างวัด

ปัญหาที่เกิดขึ้นช่วงก่อนการก่อสร้างโครงการ

แผนภาพที่ 6 แสดงขั้นตอนการดำเนินการขออนุญาตสร้างวัด

ที่มา : กองแผนงาน. กรมการศาสนา, 2551

ช่วงเริ่มต้นโครงการ

1. การเริ่มต้นโครงการ ผู้เริ่มต้นโครงการไม่ทราบว่าจะเริ่มต้นดำเนินการอย่างไรและจะต้องติดต่อหน่วยงานใด ส่วนมากจะเกิดการสับสนระหว่างสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกรมศิลปากร ซึ่งกรมศิลปากรจะรับผิดชอบและดูแลวัดเฉพาะวัดที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเท่านั้น ดังนั้นในการเริ่มต้นติดต่อหรือขออนุญาตจะต้องติดต่อโดยตรงกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เว้นแต่ในกรณีที่วัดต้องการความช่วยเหลือในเรื่องของแบบก่อสร้าง สามารถขอแบบก่อสร้างได้ทั้ง 2 หน่วยงาน

2. การดำเนินการขออนุญาต พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการดำเนินงานล่าช้า เนื่องจากการขออนุญาตสร้างวัดทั่วประเทศมุ่งตรงสู่ส่วนกลางคือสำนักพระพุทธฯเพียงแห่งเดียวทำให้การดำเนินการล่าช้า ด้วยเหตุนี้ทำให้ทางวัดจะต้องหาผู้ออกแบบและก่อสร้างเอง ซึ่งในบางครั้งผู้ออกแบบและก่อสร้างไม่มีความรู้เพียงพอ จึงทำให้เกิดเป็นปัญหาตามมาภายหลัง

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบของรัฐบาล หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องของการออกแบบและการก่อสร้างวัด มีหน่วยงานทางรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง 2 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร

สาเหตุและปัจจัยของปัญหา มักจะมาจากนโยบายของรัฐซึ่งพบว่าไม่มีการสนับสนุนหรือให้ความสำคัญ กับการทำนุบำรุงสถาปัตยกรรมทางศาสนาอย่างแท้จริง และยังพบว่ารัฐยังมีนโยบายที่จะลดจำนวนบุคลากรให้มีจำนวนน้อยลงอีกซึ่งในอนาคตหากมีการลดลงจริง การให้บริการของงานในประเภทนี้คงจะมีประสิทธิภาพลดลงและไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง ข้อมูลอีกหนึ่งประเด็นที่สามารถยืนยันได้ในเรื่องนโยบายของรัฐ คือ ปัจจุบันมหาวิทยาลัยของภาครัฐได้มีการเปิดสอน หลักสูตรสถาปัตยกรรมไทยโดยทุนของรัฐบาลโดยตรง แต่เมื่อจบการศึกษาไม่มีบรรจุ หรือจัดหางานที่เกี่ยวข้องตรงตามหลักสูตรที่เรียน

ช่วงการออกแบบโครงการ

ปัญหาเรื่องการออกแบบวางผังวัด

1. การแบ่งพุทธาวาสสังฆาวาสไม่ชัดเจนที่ตั้งอาคารเสนาสนะไม่สอดคล้องตามพุทธบัญญัติ
2. สิ่งปลูกสร้างไม่เหมาะสม เกิดปัญหาการวางตำแหน่งสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นภายหลังไปทำลายหรือบดบังความสง่างามของอาคารหลักหรืออาคารเดิม ความไม่เหมาะสมของรูปแบบ ขนาดและสัดส่วนอาคาร
3. การใช้ประโยชน์ที่ดินข้างเคียง เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินข้างเคียงเป็นที่พักอาศัยและประกอบการค้าขายมักจะเกิดขึ้นกับวัดซึ่งตั้งอยู่ในย่านชุมชนหรือตัวเมือง มีการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์เป็นตึกแถวสูง โอบล้อมบริเวณวัดหรือกินเข้ามาในเขตวัด
4. ความหนาแน่นของอาคาร มักจะเกิดขึ้นกับวัดในเมืองซึ่งมีพื้นที่จำกัดในการก่อสร้างในขณะที่วัดมีการขยายตัวเติบโต ได้รับการบริจาคและการทำบุญจากพุทธศาสนิกชน ส่วนมากมักจะไปหนาแน่นในเขตสังฆาวาสในส่วนของหมู่กุฏิ และในเขตพื้นที่ธรณีสงฆ์ซึ่งมีการแบ่งพื้นที่ให้เช่าเพื่อประกอบธุรกิจรวมทั้งภาครัฐและเอกชน ปัญหาความหนาแน่นนี้ส่งผลถึงสภาพแวดล้อมภายในวัด และเรื่องความปลอดภัย เช่น ในกรณีเกิดเพลิงไหม้ทำให้เกิดไฟลุกลามได้รวดเร็วและเป็นอุปสรรคต่อความช่วยเหลือ

สาเหตุการเกิดขึ้นของปัญหา ส่วนใหญ่มาจากไม่มีเตรียมการหรือวางผังแม่บทในการก่อสร้างวัดทั้งหมดทำให้การก่อสร้างอาคารที่เกิดขึ้นภายหลังส่งผลกระทบต่ออาคารเดิมและมีส่วนทำให้รูปแบบของผังเสียไป ปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดันให้เกิดสิ่งก่อสร้างมากขึ้น คือ การบริจาคเงินของพุทธศาสนิกชนที่ต้องการสร้างอาคารขึ้นในวัดและเจ้าอาวาสไม่สามารถขจัดจิตศรัทธาได้จึงจำเป็นต้องใช้เงินบริจาคในส่วนนั้นเพื่อการพัฒนาวัด แสดงออกมาในรูปของอาคารและการก่อสร้าง และความรู้ความเข้าใจของผู้ออกแบบและเจ้าอาวาสไม่เพียงพอ

ปัญหาเรื่องรูปแบบสถาปัตยกรรม

1. ปัญหาเรื่องความเหมาะสมในการใช้ฐานานุศักดิ์ของสถาปัตยกรรม พบว่า ในบางวัดได้นำองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ใช้กับสถาบันพระมหากษัตริย์มาใช้กับสถาปัตยกรรมวัด เช่น การนำเครื่องยอดชั้นสูง ฉัตรและใช้จำนวนชั้นของฉัตรเท่ากับที่ใช้กับพระราชวังมาใช้ประดับหลังคาโบสถ์
2. ปัญหาเรื่องรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนแปลง โดยวัดในปัจจุบันนั้นมีการก่อสร้างอาคารทางศาสนาในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากประเพณีเดิมหรือคติความเชื่อในการสร้างวัดที่ในอดีต ลักษณะของอาคารเริ่มมีการใช้รูปทรงที่ฉีกแนวเปลี่ยนไป การใช้วัสดุประเภทใหม่ที่ไม่คุ้นเคยกับอาคารทางศาสนา ซึ่งจะเป็นปัญหาหรือไม่ขึ้นอยู่กับมุมมองและแนวคิดของสังคมในยุคนั้นเป็นเครื่องตัดสิน

3. ปัญหาเรื่องความไม่เหมาะสมของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ซึ่งการก่อสร้างวัดบางพื้นที่มีการก่อสร้างตามแบบวัดภาคกลางโดยใช้แบบมาตรฐานของรัฐ ซึ่งเป็นแบบมาตรฐานของภาคกลางเท่านั้น

สาเหตุและปัจจัยที่เกิดขึ้นของปัญหา โดยจากการศึกษาและสัมภาษณ์พบว่า สาเหตุของการมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนแปลงมีปัจจัยใหญ่ 4 อย่างคือ

1. เจ้าอาวาส คือ ผู้ที่จะต้องควบคุมดูแล และบอกความต้องการกับผู้ออกแบบ อาจจะได้แบบและแรงบันดาลใจจากวัดอื่น หรือเจ้าอาวาสเองมีความต้องการที่จะสร้างให้งดงามวิจิตรตระการตาหรือมีขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพื่อสร้างความแปลกเพื่อและดึงดูดให้คนเข้าวัด

2. ผู้ออกแบบ อาจจะเป็นสถาปนิกที่เรียนโดยตรงหรือเป็นช่างท้องถิ่นผู้มีประสบการณ์และมีความชำนาญ ปัญหาที่เกิดขึ้นบางส่วนอาจเกิดจาก ผู้ออกแบบไม่มีความรู้ทางด้านการออกแบบสถาปัตยกรรมวัดอย่างถูกต้องเหมาะสมตลอดจนการออกแบบสัดส่วนขนาดของอาคาร

3. ผู้บริจาคเงิน บางครั้งความต้องการสร้างอาคารอาจไม่เหมาะสม หรือต้องการแบบที่ใหญ่และวิจิตรตระการตาทำให้เกิดลักษณะอาคารที่แปลกและเปลี่ยนแปลงจากเดิม

4. ผู้รับเหมาก่อสร้าง ทั่วไปวัดจะใช้ผู้รับเหมาที่มีความชำนาญ แต่ในบางครั้งหายากจึงทำให้การก่อสร้างของวัดบางวัดที่ใช้ช่างไม่มีประสบการณ์เพียงพอ ทำให้การก่อสร้างไม่ได้มาตรฐานหรือการออกแบบมีความไม่งดงามเหมาะสม

ปัญหาด้านภูมิทัศน์

ปัญหาการขาดความร่มรื่นในบริเวณวัด แต่เดิมวัดมีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรมของสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ในระยะหลังวัดต่างๆได้มีการตัดต้นไม้บางส่วนเพื่อนำที่ดินไปใช้ประโยชน์ทางด้านอื่นทำให้วัดบางแห่งขาดความร่มรื่น กลายเป็นสภาพป่าคอนกรีตไม่ต่างจากอาคารทั่วไป

การจัดแต่งภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัด ไม่ได้รับความสนใจ เช่น ป้ายชื่อวัด ป้ายชี้ทาง โคมไฟ ถังขยะ ลานจอดรถ และห้องสุขาหรือแม้กระทั่งการสร้างฌาปนสถานขึ้นในบริเวณวัดก็ควรคำนึงถึงรูปแบบให้เสริมแต่งภูมิทัศน์ของบริเวณวัดให้สวยงาม

สาเหตุและปัจจัยที่เกิดขึ้นของปัญหา จะมาจากการมองข้ามปัญหาโดยรวมที่เกิดขึ้น โดยมุ่งไปให้ความสำคัญงานก่อสร้างอาคารเสนาสนะขนาดใหญ่ หรือสิ่งอื่นที่มีความสำคัญมากกว่า โดยไม่ได้หันกลับมาคำนึงถึงความเหมาะสมและความกลมกลืนของสภาพวัดในปัจจุบัน

ปัญหาที่เกิดขึ้นช่วงการก่อสร้างโครงการ

ปัญหาทางด้านการก่อสร้าง

เกิดปัญหาในกลุ่มของผู้รับเหมาก่อสร้างที่ไม่เคยผ่านงานการก่อสร้างวัด ไม่รู้ในองค์ประกอบและรายละเอียดในการก่อสร้างจึงสร้างเท่าที่จะทำได้ หรือผู้ก่อสร้างไม่มีความรู้พอที่จะอ่านแบบและไม่สามารถก่อสร้างให้ได้ตรงตามแบบ อีกทั้งเรื่องของโน้ตโครงการขาดผู้ควบคุมงาน ที่มีความรู้และประสิทธิภาพการควบคุม

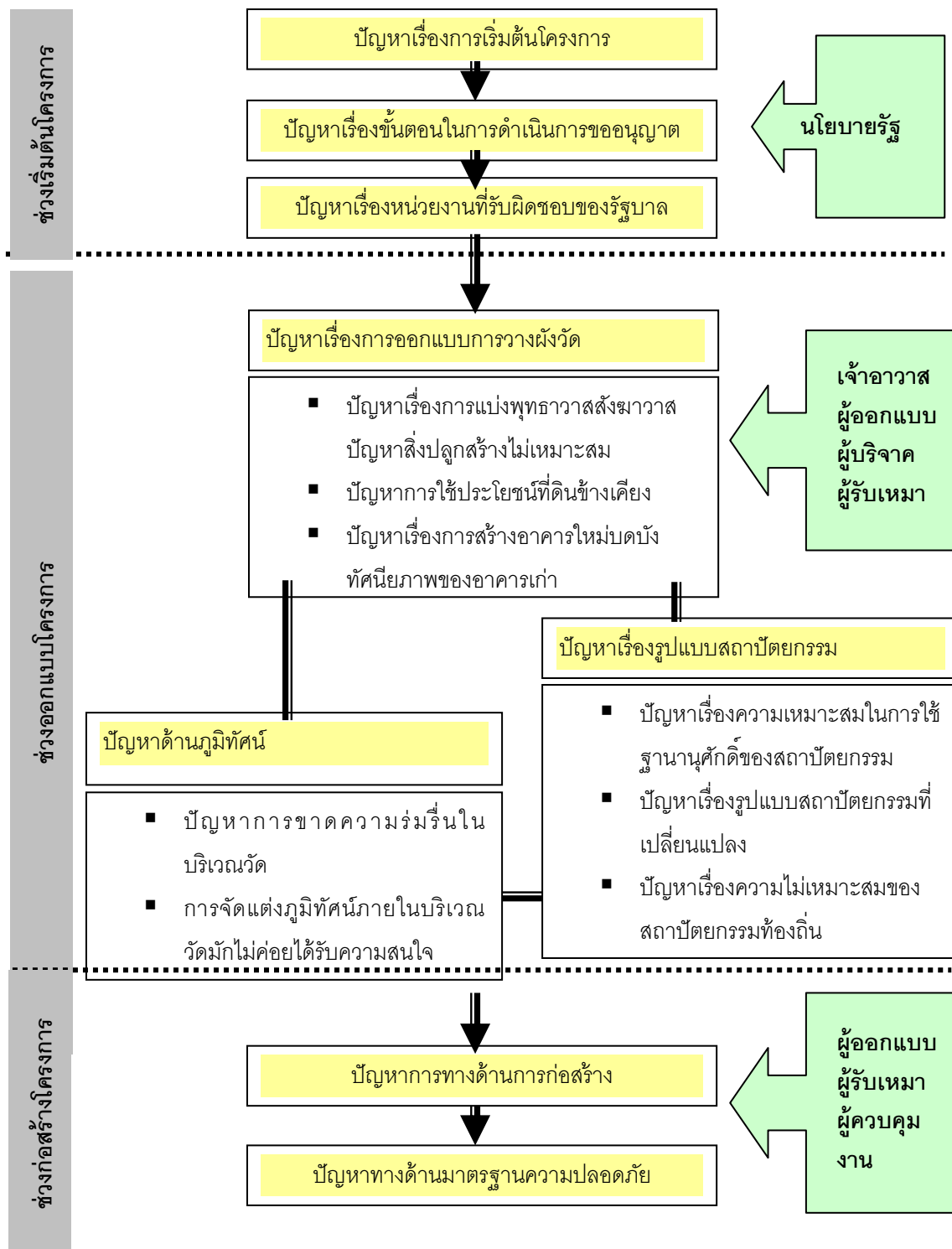
ปัญหาเรื่องมาตรฐานความปลอดภัย

การก่อสร้างวัดขนาดเล็กตามชนบทมักจะมีปัญหาในเรื่องของโครงสร้างสถาปัตยกรรม เนื่องจากไม่มีผู้ออกแบบหรือวิศวกรที่มีความรู้และออกแบบคำนวณโครงสร้างที่ถูกต้องเหมาะสมให้ ถึงแม้จะใช้ช่างหรือผู้รับเหมาท้องถิ่นที่มีความชำนาญและประสบการณ์ในการก่อสร้างวัด ก็ยังไม่สามารถรับรองความปลอดภัยในโครงสร้างได้ จากสถิติสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติพบว่าการก่อสร้างอาคารของวัดในเขตชนบท 20% เกิดปัญหาทางด้านโครงสร้างชำรุดเสียหาย ถึงแม้จะไม่รุนแรงถึงขั้นพังหรือถล่ม แต่ก็ยังมีปัญหาทางด้านการแตกของคอนกรีตซึ่งมีความเสี่ยงสูงมากทางด้านความปลอดภัย

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาและการสัมภาษณ์

ข้อเสนอแนะโดยรวมของโครงการออกแบบและก่อสร้างวัดนั้น จากการศึกษาวิจัยและการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญทางด้านสถาปัตยกรรมไทยและผู้ที่ปฏิบัติวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในโครงการ มีความเห็นว่า “ควรจะมีการควบคุมการก่อสร้างอาคารทางศาสนา” โดยอาจจะมีกรอบกฎหมายใหม่เพื่อใช้บังคับการก่อสร้างอาคารทางศาสนาโดยเฉพาะ หรืออาจจะแทรกตามกฎหมายเดิมที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร 2522 หรือกฎหมายเถรสมาคมในเรื่องของการควบคุมการก่อสร้างนั้น ควรจะควบคุมในเรื่องของโครงสร้างความปลอดภัยของอาคาร ในเรื่องของลักษณะและ

รูปแบบสถาปัตยกรรมนั้น ไม่มีความจำเป็นที่ต้องมีการควบคุมด้านกฎหมาย แต่ในการกำกับดูแลแล้วควรมีการส่งแบบเพื่อพิจารณาความเหมาะสม

แผนภาพที่ 7 แสดงปัญหาและสาเหตุของปัญหาในโครงการออกแบบและก่อสร้างวัด

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับปัญหาเรื่องการเริ่มต้นโครงการ

ก า ร

ประชาสัมพันธ์ ซึ่งปัญหาในปัจจุบันคือ การไม่ทราบขอบเขตความรับผิดชอบของหน่วยงานที่จะดูแลในเรื่องของวัดทั่วราชอาณาจักร ว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานใด สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งมีหน้าที่โดยตรงจะต้องมีการประสานกับเครือข่ายและองค์กรทางศาสนาที่มีอยู่ในปัจจุบันประชาสัมพันธ์ ให้ทราบถึงการดำเนินการและข่าวสาร

ข้อเสนอแนะสำหรับปัญหาเรื่องขั้นตอนในการดำเนินการขออนุญาต

การดำเนินการในปัจจุบันมุ่งเข้าหาส่วนกลางเพียงแห่งเดียว คือ สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติข้อเสนอแนะสำหรับปัญหานี้ คือ เสนอให้มีการกระจายอำนาจและหน้าที่ ความรับผิดชอบจากเดิมทุกอย่างจะต้องส่งเข้าส่วนกลาง มาเป็นแยกกระจายอำนาจมาในส่วนของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ซึ่งในปัจจุบันมีเครือข่ายของสำนักพุทธศาสนาจังหวัดกระจายอยู่แทบทุกจังหวัด

ข้อเสนอแนะสำหรับปัญหาเรื่องหน่วยงานในความรับผิดชอบของรัฐ

นโยบาย และการวางผังโครงสร้างงาน ปัญหาโดยตรงคือจำนวนบุคลากรมีจำนวนน้อย ข้อเสนอแนะจึงต้องแก้ไขในเรื่องของนโยบายของทางภาครัฐ ซึ่งจะต้องให้หลายๆหน่วยงานกระดุนและส่งเรื่องไปเพื่อปรับแต่งนโยบาย เสนอแนะเพิ่มบุคลากรหรืออบรมบุคลากรเดิมที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ในเรื่องของการออกแบบและก่อสร้างวัด ในฝ่ายออกแบบและก่อสร้างสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะสำหรับปัญหาเรื่องการออกแบบและการวางผังวัด

การออกแบบและการวางผังวัดนั้น สามารถแบ่งความสำคัญได้ใน 2 ประเด็นคือ ปัญหาที่มีผลกระทบในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน นั่นคือในปัญหาเรื่องความหนาแน่นของอาคาร อาจจะทำให้สภาพแวดล้อมไม่ดี หรือเป็นอุปสรรคในการกู้ภัยช่วยชีวิตและปัญหาเรื่องทัศนียภาพของวัด ข้อเสนอแนะคือให้มีการส่งผังที่ใช้ในการก่อสร้าง ซึ่งแสดงตำแหน่งของที่ตั้งอาคารเดิม และอาคารใหม่ เพื่อขออนุมัติในการก่อสร้าง

ข้อเสนอแนะสำหรับปัญหาเรื่องรูปแบบสถาปัตยกรรม

รูปแบบสถาปัตยกรรม ถึงแม้ว่ายังจะเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ถึงลักษณะและรูปแบบที่ใช้ การก่อสร้างในลักษณะใดถูกหรือผิดหรือมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด จึงทำให้รูปแบบของสถาปัตยกรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับการดำเนินชีวิตและความต้องการของสังคมในขณะนั้น ต้องให้สังคมเป็นผู้ตัดสินว่ายังอยู่ในขอบเขตที่สังคมพอจะรับได้หรือไม่ ข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้เป็นเพียงการกำกับดูแลในเบื้องต้นเท่านั้น โดยเสนอแนะให้มีขั้นตอนการส่งแบบเพื่อพิจารณารูปแบบสถาปัตยกรรม และเสนอแนะให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางด้านงานสถาปัตยกรรมไทย และกลุ่มผู้ปฏิบัติวิชาชีพเพื่อให้มีการพิจารณารูปแบบสถาปัตยกรรมก่อนดำเนินการก่อสร้าง

ข้อเสนอแนะสำหรับปัญหาด้านภูมิทัศน์

สภาพแวดล้อม เสนอแนะว่าให้ทางวัดจัดการในเรื่องระบบการบริหารจัดการ โดยกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้ความรู้ด้านภูมิสถาปัตยกรรม ทั้งเรื่องพันธุ์ไม้และการวางผัง

ข้อเสนอแนะสำหรับปัญหาทางด้านการก่อสร้าง

ผู้รับเหมาก่อสร้างที่ไม่มีความรู้เพียงพอ หรือไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต้องยอมรับว่าในปัจจุบันจะหาผู้รับเหมาที่มีประสบการณ์ยาก ในบางครั้งผู้รับเหมาไม่สามารถอ่านแบบได้ ดังนั้น ข้อเสนอแนะนี้จึงเน้นไปที่ผู้ควบคุมงานก่อสร้าง คือ การก่อสร้าง ควรจะต้องมีผู้ควบคุมงานก่อสร้างที่สามารถอ่านแบบได้ และมีความเข้าใจในงานก่อสร้างวัดพอสมควร

ข้อเสนอแนะสำหรับปัญหาทางด้านมาตรฐานความปลอดภัย

การก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐาน มีความเสี่ยงต่อการชำรุดและการพังทลาย มีผลต่อชีวิตและทรัพย์สิน จึงเสนอให้มีการขออนุญาตก่อนการก่อสร้าง โดยจะต้องมีวิศวกรเซ็นรับรองความปลอดภัย ส่วนหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลในเรื่องนี้ เสนอให้เป็น หน่วยงานท้องถิ่นของรัฐเป็นผู้ดูแลและอนุมัติในเรื่องของการก่อสร้าง

แนวทางการจัดการโครงการออกแบบและก่อสร้างวัดในปัจจุบัน

สามารถแบ่งเป็น 2 แนวทาง ดังนี้

แนวทางการส่งเสริม เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะยาว โดยการเสนอแนะต่อรัฐบาลในเรื่องของนโยบายและการเผยแพร่ความรู้ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโครงการออกแบบและก่อสร้างวัด โดยจะต้องมีการร่วมมือของหน่วยงานหลายฝ่าย ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมศิลปากร มหาเถรสมาคม สถาบันการศึกษาและองค์การการปฏิบัติวิชาชีพ ได้แก่สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น

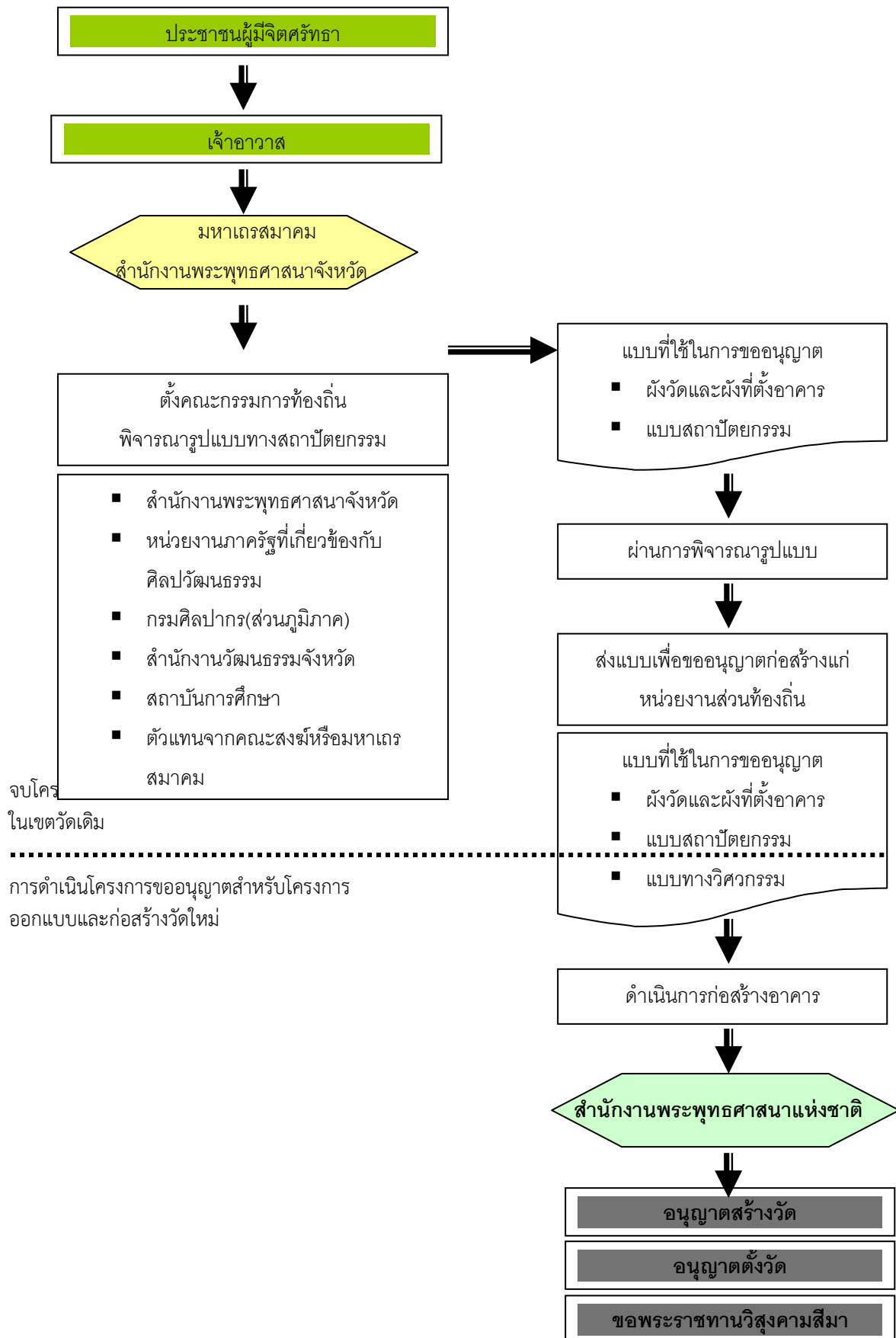
แนวทางการกำกับดูแล เป็นแนวทางการจัดการทางด้านกายภาพของวัด ในลักษณะของการควบคุมการก่อสร้าง มีกระบวนการและขั้นตอนที่ชัดเจน และสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริม หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

การศึกษาต่อเนื่องในอนาคต

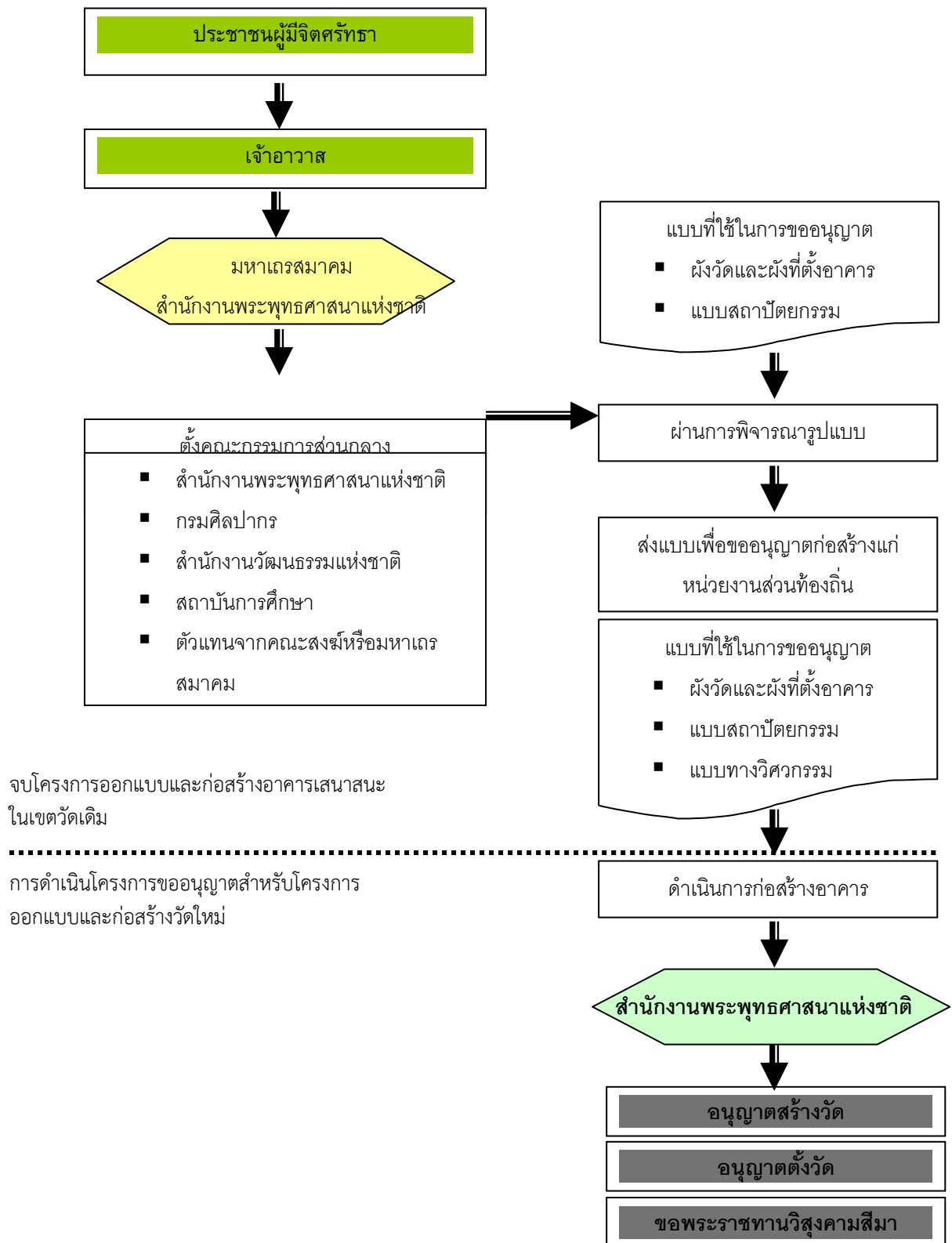
จากการศึกษาวิจัยในเรื่องโครงการออกแบบและก่อสร้างอาคารทางศาสนานี้ ผู้วิจัยมีขอบเขตในการศึกษาเฉพาะในเรื่องของการออกแบบและการก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารจัดการสถาปัตยกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการโครงการในระดับที่เป็นแนวคิดในการดำเนินโครงการ การศึกษาต่อเนื่องในอนาคตควรจะมีการศึกษาลงลึกรายละเอียดในเรื่องดังต่อไปนี้ กฎหมายที่ควรออกบังคับใช้กับอาคารศาสนานั้นควรเป็นกฎหมายใด ทั้งในเรื่องของการควบคุมโครงสร้างและรูปแบบสถาปัตยกรรม

1. ขนาดของอาคารที่จะต้องมีการขออนุญาตควรเป็นอาคารประเภทใด เป็นการออกกฎหมายใหม่หรือออกขยายความจากกฎหมายเดิม
2. ประเภทและขนาดของอาคารที่จะต้องมีการควบคุม
3. หน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบโดยตรง
4. ขนาดของพระประธานขนาดใหญ่ ที่เป็นลักษณะรูปปั้น ทั้งในเชิงสถาปัตยกรรมและวิศวกรรม ที่ต้องให้ความสำคัญในด้านของความแข็งแรงของโครงสร้างภายใน
5. สัดส่วนของจำนวนวัดต่อประชาชนภายในชุมชน เพื่อมิให้เกิดเป็นภาระต่อชุมชนมากเกินไป

ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการโครงการออกแบบและก่อสร้างวัด สามารถดำเนินการได้จริงและเป็นประโยชน์ต่อสังคมในปัจจุบัน

แผนภาพที่ 8 แสดงการเสนอแนะขั้นตอนการดำเนินการโครงการออกแบบและก่อสร้างในส่วนภูมิภาค

แผนภาพที่ 9 แสดงการเสนอแนะขั้นตอนในการดำเนินการโครงการออกแบบและก่อสร้างในส่วนกลาง

รายการอ้างอิง

- การศาสนา, กรม. กองแผนงาน. (2551). **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งคณะสงฆ์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. จำนวน 1,500 เล่ม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- การศาสนา, กรม. กองพุทธศาสนสถาน, (2548). **วัดพัฒนา 48**. พิมพ์ครั้งที่ 1. จำนวน 1,500 เล่ม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- โชติ กัลยาณมิตร, (2549). **สถาปัตยกรรมไทยเดิม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไตรวัฒน์ วิริยศิริ ร.น., (2547). **“สถาปัตยกรรมการจัดการในประเทศไทย” ใน พัฒนาการวิชาการสถาปัตยกรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทพร พุ่มมณี, (2549). **แนวทางการจัดการโครงการก่อสร้างในวัดพุทธศาสนาในประเทศไทย**. ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนตรนภิศ นาควัชร และคณะ, (2539). **วัดในกรุงเทพฯ: การเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แน่นน้อย ศักดิ์ศรี, ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์. (2539). **หนังสือชุดคลื่นความคิด ว่าด้วยสถาปัตยกรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.สำนักงาน, (2545). **วัดพัฒนา 45**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนัก. **ฝ่ายออกแบบและก่อสร้าง, ข้อเสนอแนะในการออกแบบเสนาสนะ**.
- พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนัก. **คณะกรรมการศาสนา, บทบาทไวยาวัจกร**. เอกสารประกอบการเสวนา “เรื่อง บทบาทไวยาวัจกร” (เอกสารไม่ได้พิมพ์เผยแพร่)
- พระมหาเสริมชัย ชยมงคล. (2542). **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ วีชั่นอาร์ต คอร์ปอเรชั่น.
- สมคิด จิระทัศนกุล, (2537). **วัด: พระพุทธศาสนาสถาปัตยกรรมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 1. จำนวน 1,000 เล่ม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.